

ДА СПАСИМ ЦАРСКИЯ ОРЕЛ!

Стойчо СТОЙЧЕВ

Това оперение той придобива на петата или шестата година от живота си. Когато излита от гнездото, младият орел има съвсем различен външен вид. Той е светлокафяв, изпъстрен с ръждиво-кремави надлъжни петна по гърдите, корема, раменете и главата. През годините преминава през няколко преходни оперения, докато придобие оперението на възрастните птици.

Любима плячка на царския орел са лалугерите. В зависимост от изобилието им те могат да достигнат до 80 % от храната. Затова в България повечето от двойките гнездят в места, където лалугерите са многобройни. Орлите обаче не са напълно зависими от лалугерите. Те не са специализирани хищници и могат да "превключват" на различни жертви. При някои от нашите двойки голям дял от храната заемат полевките, различните видове птици (особено чавки и врани), таралежите и влечугите. Хранят се и с мърша.

Любимият начин на лов на орлите е чрез изчакване. Те стоят на някое дърво, стълб или храст и дебнат в засада. Често кацат на земята и издебват гризачите до самите им дупки. Нерядко ходят пеша сред високата трева и хващат подплашената от тях плячка. При този начин на лов понякога двата орела се движат заедно, подобно на малка ловна дружина и изплъзналата се от единия орел плячка попада в ноктите на другия. Разбира се, истинското великолепие на орела се проявява, когато ловува от въздуха. Тогава той се издига на голяма височина в небето. Атакува жертвата си откъм страната на слънцето, спускайки се с голяма скорост. По този начин обикновено напада по-едра плячка.

Царският орел строи гнездата си по високи дървета, разположени сред пасища, покрай реки или в крайнини на гори. В България от 16 известни гнезда 13 са на тополи, 2 на бял бор и едно на дъб. Количеството на достъпната храна определя броя на отглеж-

Царският орел е един от най-големите български орли. Размахът на крилата му достига до 2,20 м. Възрастните са с тъмнокафяво оперение, а главата им е безцветно жълта. На гърба имат 2 бели петна. Светлата глава и белите петна на гърба са в основата на старото българско име на царския орел - "кръстат орел" и на сръбското му име "кръстаи". Гледа на отдалеч в полет, птицата изглежда сякаш има кръст на гърба.

даните малки - от 1 до 3. За съжаление, повечето двойки успяват да отгледат само по едно малко. Успешното отглеждане на 3 малки е изключително рядко.

В миналото хората в България са вярвали, че царският

орел прогонва буреносните облаци и пази реколтата от градушки. Смятали са го за свещен. Никой не го е преследвал и той е бил една от най-разпространените грабливи птици. В началото на 20 век в страната са били преброени 1824 гнезда. Днес картината е коренно различна. Царският орел е една от

най-редките птици не само в България, но и в света. Включен е в световния Червен списък. В България са известни 16 гнезда, 13 от които са в района на Странджа - Сакар. Предполага се, че общият брой на оцелелите в страната двойки е около 25. Основните заплахи за вида са: масовото изсичане на високите стари дървета, на които гнезди, безпокойството по време на мътене, директното избиване, промяната на местообитанията му, причинена от интензивното селско стопанство и използването на отрови.

Една от главните причини за днешното неблагоприятно състояние на царския орел е

директното избиване. През четиредесетте години на 20 век орлите са обявени за "вредни" и е започната масова кампания срещу тях. Ловците са били заставяни да представят всяка година крака на убити от тях грабливи птици. След вре-

ме науката екология разкрила, че повечето от грабливите птици, включително и царският орел, се хранят с гризачи и дори са "полезни" за нас хората. А малкото, които се хранят с дивеч, също имат изключително важно място в природата. Това изпитали на гърба си ловците в

Норвегия, които успели да унищожат почти напълно грабливите птици, мислейки, че така ще се увеличи броят на белите яребици. Станало точно обратното - броят на яребиците спаднал многократно в сравнение с времето преди кампанията срещу грабливите птици. Оказало се, че яребиците страдат от заразна болест, която не успявала да вземе големи размери, понеже болните птици били бързо изядани от хищниците. След избиването на грабливите птици болните яребици заразявали много от здравите и заболяването взело катастрофални размери.

Днес всички видове грабливи птици са защитени от за-

кона. Убиването на царски орел например или отсичането на дърво с негово гнездо се наказва със затвор до 3 години и глоба до 2000 лева. За много от видовете обаче е късно. Някои, като брадатия лешояд, вече са изчезнали напълно от природата на България. Други, като царския орел и ловния сокол, са на границата на изчезването. От 37 вида грабливи птици, срещащи се в България, 32 са включени в националната Червена книга. Все още обаче браконьерите вдигат пушки срещу грабливите птици, за да ги превърнат в грозни препарати или просто за да изпробват точността си. Модата да се излагат препарати в гостни и заведения взема най-много жертви. Наистина е жалко и проява на много лош вкус птиците, символ на величие и почитани от нашите деди, да се превръщат в закачени по стените чучела. А препарираният орел наистина представлява чучело. Не случайно руската дума за препарат е точно "чучело".

Дейностите по опазването на царските орли бяха извършени с участието на голям брой членове на БДЗП от цялата страна. Без тях не би било възможно откриването на нови гнезда, провеждането на мониторинг и охрана на гнездата. За спасяването на царския орел са нужни усилията на още хора. Има неизвестни гнезда, които очакват своите откриватели. Наличните доброволци не са достатъчни за охраната на всички застрашени гнезда. Ако можете да помогнете с нещо, не се колебайте да се присъедините към работната група за опазване на царския орел. Свържете се с офиса на БДЗП в Хасково (038 62 29 64) или директно на телефон 088 601 801 и електронна поща: sakarbg@mbox.digsys.bg.

